

V partizanih smo ga vsi poznali

Stanka Sagadin, upokojenka:

Bil je znana osebnost. Posebno v partizanih smo ga vsi poznali. Kolikor nismo imeli z njim osebnega stika smo ga poznali po njegovih delih. Videvali smo ga na raznih sestankih, kjer nam je govoril. Mislim, da je to najhujša izguba, ki nas je doletela v tem dramatičnem času revolucionarnih sprememb našega socialističnega samoupravljanja, ki jih je nakazal prav Edvard, v svojih delih. Ta izguba je nenadomestljiva za vso Jugoslavijo in za ves mednarodni napredni svet.

Jaz pa še posebej cenim tovariša Kardelja po njegovih človeških in moralnih kvalitetah. V partizanih, v partijski šoli, v bazi 20, na Rogu, leta 1944 sem bila skupaj z njegovo ženo Pepco. Z njo ni bilo težko dobiti kontakta in tako sva se večkrat pogovarjali tudi kot ženski popolnoma domače. Zelo dobro se spominjam, ko je pripovedovala, kako dober mož je njen Edo, kako ji pomaga pri gospodinjstvem delu, ker ve, da žena še ni enakopravna in da še vedno velja, da je gospodinjstvo za moške še vedno sramotno delo. On je bil drugačen in ji je med drugim tudi pomagal posodo, vendar je istočasno, — se je nasmehnila — gledal skozi okno, da ga ne bi videli soborci.

Tudi po osvoboditvi sem se srečevala z njegovo ženo in prek nje spoznavala njuno srečo, ki pa je, na žalost, morala tudi zelo veliko pretrpeti.

Tako po vojni, ko je prišel v Beograd kot najbližji sodelavec tovariša Tita in med prvimi tudi ustvarjalec naše nove Jugoslavije, je bil strahotno zaposlen. Delali so dan in noč, vendar je kljub temu našel čas, da je vsak večer pred odhodom na nočno delo in razgovore svojemu sinu v postelji pel uspavanke.

Ljudska pesem je elementaren izraz duše

Ladko Korošec, operni pevec

Vsem nam bo globoko v spominu za vedno ostala predstava o čudovitem človeku, poli-

Žalne seje po naših KS

Naše delovne ljudi in občane je smrt tovariša Edvarda Kardelja zavela v črmino. Zastale so besede, bolečina je odmevala v tišini.

Svoje občutje smo z molkom in z izbranimi besedami povedali tudi na žalnih sejah v vseh krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela, šolah, v vseh naših delovnih kolektivih in skupnostih.

S fotoaparatom smo zabeležili nekatere.

PRULE

TABOR

AJDOVŠČINA

Žalost med našimi državljani v Zürichu

Žalostna novica o smrti našega velikega revolucionarja in misleca tovariša Edvarda Kardelja je odjeknila tudi v Švici. O tem so poročale radijske in televizijske postaje, dnevno časopisje pa je v številnih člankih orisalo življenjsko in delovno pot Edvarda Kardelja.

V njegov spomin je bila v nedeljo, 11. februarja, v prostorih jugoslovanskega kluba v Zürichu, razširjena seja koordinacijskega odbora klubov jugoslovanskih delavcev na začasnem delu v tej deželi. Poleg predstavnikov generalnega konzulata v Zürichu so se je udeležili tudi predstavniki približno 30 društev naših državljanov. Dogovorili so se, da bo vsako društvo zase sklicalo žalno sejo in se tako pridružilo splošnemu žalovanju.

Žalne seje so bile povsod tam, kjer žive in delajo naši ljudje. Tako je bilo tudi na tradicionalni slovenski smučarski prireditvi »Priateljstvo«, ki jo je organiziralo slovensko društvo »Planika« iz Winterthura, ki so se je udeležili tekmovalci iz Švice, Avstrije, ZR Nemčije in predstavniki smučarskega društva »Kanin« iz Bovca. Vsi so se udeležili žalne seje, pa tudi med samim tekmovanjem so z enominutnim molkom počastili spomin našega velikega moža.

POLJANE

ŽIVLJENJSKA POT EDVARDA KARDELJA

Klen in jeklen...

Delo in ustvarjalna misel, ki označujeta življenjsko pot tovariša Edvarda Kardelja, sta neločljivo povezana z dosežki naše Jugoslavije, z razvojem marksistične misli, razvojem samoupravljanja in uveljavljanja samoupravnih socialističnih odnosov med delavci, med občani, med vsemi nami, ki se obvezujemo, da bomo njegovo delo nadaljevali.

Leta 1910 se je v Ljubljani 27. januarja rodil v delavski družini Kardelj sin Edvard. Posebno vzdušje, ki ga je porajalo oblikovanje delavskega razreda v Ljubljani — njegova mati je bila tobačna delavka in njegovi tovariši v igri so tako vedeli za izkušnje — je ostalo prisotno v vsem njegovem delu, vedno znova in znova se je vračal v svet delavca in to ne samo včeraj, ampak tudi danes in poskušal razrešiti nasprotja, poiskati nove poti za celovitejše uveljavljanje človeka. Že leta 1919 je skupaj z očetom in materjo sodeloval v demonstracijah v Ljubljani, pet let kasneje pa že prevzemal prve naloge v gibanju svobodomiselnih ljudi v tedanji Jugoslaviji. S šestnajstim leti se je vključil v SKOJ, dve leti kasneje pa je postal član mestnega komiteja SKOJ za Ljubljano in član Komunistične partije Jugoslavije. Njegova pot političnega delovanja se je naglo razvijala, saj je že leto dni kasneje delal v

pokrajinskem komiteju za Slovenijo in po nekaj mesecih postal sekretar. V tem času je tudi dokončal učiteljske v Ljubljani in se še vneteje vključil v politično dejavnost, zaradi česar so ga meseca decembra oblasti aretirale — to je bila prva od aretacij, kajti dva meseca kasneje so ga odpeljali v Beograd, v zloglasno Glavnjačo, kjer so ga zadržali sedem mesecev v preiskovalnem zaporu. Po hudem mučenju ga je nato sodišče za zaščito države — stare Jugoslavije — obsodilo na dveletni zapor. Leta 1932, potem ko je prišel iz zapora, se je vključil v partijsko delo in skupaj z Borisom Kidričem in drugimi vidnimi komunisti oblikoval pokrajinski komitej za Slovenijo. Takrat so se že pričele priprave za četrto pokrajinsko konferenco Komunistične partije za Slovenijo, ki je bila 17. septembra v Goričanah. Danes se Ivan Maček-Matija spominja, da je Kidričev referat na tej konferenci »O nalogah pokrajinske organizacije KPJ za Slovenijo glede na kmečko in narodno vprašanje« pomenil za večino udeležencev odkrivanje marksistične misli, ne zgolj kot teorije, temveč kot misli, ki razkrivajo resnične vzroke za dogajanja v takratni Jugoslaviji in da je odgovor na temeljno vprašanje zakaj družbeni in družbeno-ekonomski odnosi ne morejo biti taki, da bi delavcu in kmetu zagotavljali

resnično človeško življenje, da bi lahko uveljavljal svojo voljo, znanje in užival sadove svojega dela.

Pred konferenco v Goričanah se je 4. in 10. septembra srečal s Titom v Ljubljani, s katerim sta obravnavala najpomembnejše naloge komunistov v tistem času. Po tem dogodku, ki je zagotovil širše razumevanje družbeno-ekonomskih odnosov tudi vsem ostalim članom Komunistične partije, je tovariš Kardelj odšel na partijsko delo v Sovjetsko zvezo, kjer se je sešel s tovarišem Titom. Tam se je tudi udeležil VII. kongresa

Kominterne kot član delegacije Komunistične partije Jugoslavije, posebno velik pa je bil njegov delovni prispevek v slovenski komisiji, ki je proučevala revolucionarno in narodnoosvobodilno gibanje v Sloveniji. Leta 1937 se je vrnil v Slovenijo, pred tem pa se je mudil v Parizu, kjer je bil začasno sedež CK KPJ; Tam je tudi pričel oblikovati dokumente za ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije, ki je bil pred 42 leti v noči 17. in 18. septembra na Čebinah. Na tem kongresu so sprejeli Manifest Komunistične partije Slovenije, ki je delo tovariša Kardelja in poleg zgodovinske odločitve o

Vizija – sestavina vsakdanjika

Od nas odhaja človek – častni občan naše-ga mesta, ki je s tem mestom živel do poslednjega dne. Imel ga je rad. Veselil se je naših uspehov, spodbujal nas je k pogumnejšemu odpravljanju tegob, slabosti in pomanjkljivosti.

Njegova napolila političnemu aktivu Ljubljane pred dobrim letom in njegove besede, ki smo jih slišali, ko smo ga lani decembra imeli priložnost poslednjič obiskati, so in bodo kašipot prizadevanjem vseh delovnih ljudi in občanov, vseh naših političnih organizacij in samoupravnih organov.

Za njegovo skrb in zavzetost, da bi bilo življenje v našem mestu še boljše in lepše, mu ostajamo globoko hvaležni! Vse svoje življenje je posvetil boju za svobodo slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti, za nacionalno in socialno osvoboditev človeka, za uresničitev samoupravne revolucije, ki edina pelje v pravo svobodo.

V vseh svojih študijah, znanstvenih političnih delih je vselej postavil v središče človeka, človeka v svobodnem združenem delu, človeka, ki samo organiziran v družbe-

nopolitičnih organizacijah lahko uresničuje idejo o svobodnem združenem delu, s svojim zavestnim samoupravnim delovanjem obvladuje stihijne tokove v družbi.

Imeli smo priložnost v marsikaterem od teh obdobj bititi neposredne priče tega zgodovinskega ustvarjanja. Pod duhovnim vodstvom Edvarda Kardelja, ob njegovi neposredni pomoči se je v zadnjem desetletju postopno oblikovala moderna socialistična zveza, najprej dokument o njej »SZDL danes«, nato postopno tudi njena praktična podoba. Hkrati z novo ustavo, hkrati z zakonom o združenem delu je tako rasla tudi socialistična zveza kot fronta vseh organizi-

ranih socialističnih sil. Skladno z idejo Edvarda Kardelja je tako delovni človek obenem s postopnimi sistemskimi rešitvami dobival tudi temu primerno organizirano Socialistično zvezo z zvezo komunistov kot njeno idejno silo. Samo tako je bilo tudi mogoče uresničevati velike cilje socialistične, samoupravne revolucije. Ko pa smo prišli do obdobja, da smo se začeli spraševati, kam naprej, nam je Edvard Kardelj položil v roke svoje veliko delo »Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja«.

Naše spraševanje o viziji je nenadoma dobilo življenjski odgovor. Vizija ni bila več nekaj odmaknjenega, daljnega in samo v obrisih razvidnega. Vizija je nenadoma postala sestavni del današnjega življenja, tukaj in danes. Veliki mislec in revolucionar Edvard Kardelj je zapustil največ kar more človek dati drugemu: jasen pogled v prihodnost, s tem pa tudi vero in zaupanje vanjo, vero v lepši in še pravičnejši jutri.

VIDOJE ŽARKOVIĆ

Resnični velikan naše revolucije

Pred slabim mesecem sem, skupaj s tovarišem Lazom Koliševskim, obiskal bolnega tovariša Kardelja na njegovem domu v Ljubljani. Imela sva namen, da se le na kratko zadrživa pri njem, toda zadržal naju je skoraj uro in sam vzpodbujal k živemu pogovoru o tekočih vprašanjih iz dela predsedstev SFRJ in CK ZKJ, ne da bi govoril o svoji bolezn. Z njemu lastno resnostjo in plemenitostjo se je tudi tokrat zanimal za številna aktualna vprašanja in probleme. Kot vedno poprej je govoril z izjemno pronicljivostjo in jasnostjo svojih razmišljanj in pobud. Čeprav sem se zavedal teže bolezn tovariša Kardelja, ki ga je vidno izčrpavala, sem se poslovil od njega z upom, da bo močnejši od neozdravljive bolezn in da bo še vedno dajal svoje sile na razpolago zvezi komunistov in naši družbi, da bomo še vedno spoznavali

sveže in bogate misli in predloge tovariša Kardelja, ki nam bodo omogočali, da se lažje znajdemo pri reševanju zapletenih naspotij in težav.

Žal se upanje ni uresničilo in tovariš Kardelj je umrl 10. februarja. Toda smrt ne more preprečiti, da ta resnični velikan naše revolucije, ki je posedoval in izžareval najglobljo plemenitost, komunistično moč in nemir raziskovalca, ostane trajno prisoten v naši skupnosti kot spodbuda in inspiracija sedanjim in prihodnjim rodovom. S svojim svetlim likom in ogromnimi deli, ki jih je pustil za seboj in vgradil v dediščino naše revolucije in v socialistična snovanja sodobnega sveta, bo Edvard Kardelj kot neugasljiv žar trajno prisoten v vseh nadaljnjih obdobjih boja za socializem in srečo ljudi.

VINKO HAFNER

Bil je vedno tudi Ljubljčan

In nazadnje besedo o Kardeljevi čustveni navezanosti na njegovo rojstno mesto Ljubljano. Kakorkoli je bil po svojem mišljenju in delovanju velik Slovenec, Jugoslovan in svetovljan, je bil vendarle vedno tudi Ljubljčan. Kako vesel je bil vsakega njenega napredka in uspeha in kako prizadet je bil ob vsakem ponesrečenem urbanistično-arhitektonskem posegu, gospodarskem neuspehu ali družbenem odklonu! Ko sem zadnjih 6 let deloval v Ljubljani kot sekretar mestnega komiteja ZKS, sem jih od njega mnogo »preslišal«. Decembra 1977 pa mu je preki-

pelo. Na njegovo pobudo smo tedaj sklicali širši mestni politični aktiv, kjer nam je v prisotnosti najodgovornejših republiških funkcionarjev trdo in odkrito povedal, kako ne bi smeli in kako bi morali usmerjati urbanistični, gospodarski in socialni razvoj Ljubljane, da bi čimbolj okrepili njeno gospodarsko in družbeno osnovo in uspešneje zadovoljevali rastoče potrebe in spodbujali napredna hotenja ljubljanskega prebivalstva. Mislim, da je njegova takratna prizadeta in ostra beseda že do sedaj rodila nekatere dobre sadove.

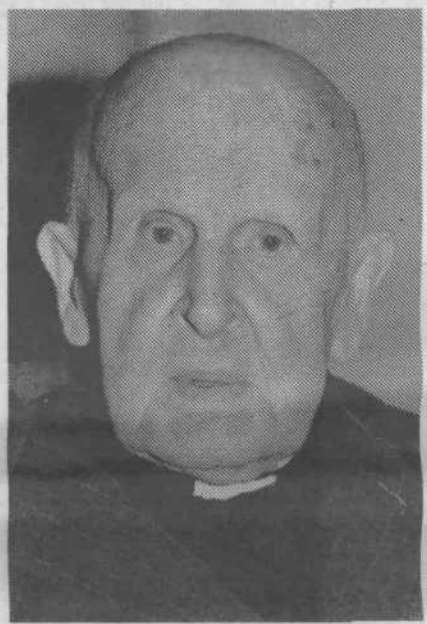
tiku, voditelju, in pisatelju Edvardu Kardelju. Velikokrat sva se srečala pri Kranju, na Bledu, po predstavah in na koncertih. Velikokrat skupaj z maršalom Titom. Srečala sva se tudi v gorah. Julija 1975. je bil v Šentvidu na Dolenjskem peyski tabor pod njegovim pokroviteljstvom. Že dopoldne mi je na Krašovečevem vrtu Kardelj v razgovoru rekel: »Veseli me, da je zborovska pesem na Slovenskem spet dobila tisto mesto, ki ga je nekdaj imela in ki ga mora imeti v kulturi slovenskega naroda. Ljudska pesem še vedno povezuje narode po vsem svetu, saj je najbolj elementaren izraz duše, načina življenja in teženj vsakega ljudstva. Pri velikih narodih se je ta elementarna vloga ljudske pesmi sicer prej izgubila kot pri malih, ki so se morali boriti za svojo eksistenco. Za nas Slovence pa je bila pesem orožje boja za nacionalni obstoj.«

Med prireditvijo se je vtil dež, ko je bil Edvard Kardelj na tribuni. Potem je tekel v garažo, kjer so bili domačini in se z njimi veselo pogovarjal. Tabor se je pozno popoldne kljub temu nadaljeval in Kardelj ga je tudi zaključil. V srcih vseh tistih, ki ljubijo glasbo, slovensko, jugoslovansko in mednarodno pesem bo ostal za vedno v spominu.

Videlo se je, da veliko razmišlja

Josip Demšar, upokojeni profesor

Kardelja sem učil pred mnogimi, mnogimi leti na učiteljsku. Letos bi imeli 50-letnico mature. Kot dijak je bil zelo vesten, resen in

videlo se je, da veliko razmišlja. Radi so ga imeli tudi sošolci, čeprav je živel bolj sam zase. Nekoč me je prosil, naj mu posodim Krekovo Sociologijo. Imel jo je nekaj dni. Zanj se je lepo zahvalil. Ni pa nič povedal, če mu je bila všeč. Pozneje sva se še večkrat srečala. Povedal je, kako živi zunaj-učiteljska. Vedno sva se pozdravljala. Zadnjič sem se srečal z njim takrat, ko sem praznoval 100 obletnico. Takrat je prišel za kakšne pol ure k meni na obisk. Pogovarjala sva se o šolskih dneh in vprašal me je tudi, če mi

»Edvard Kardelj je bil velik in spoštovan borec, ki je posvetil svoje življenje boju za svobodo in neodvisnost svojega ljudstva in domovine. Razen tega je bil viden teoretik, ki je obogatil človeško misel z jasnimi znanstvenimi deli na področju socializma, deli, ki so vtisnili svoj pečat človeštvu.«

Hosni Mubarak, egiptovski podpredsednik

»Z največjo žalostjo sva soproga in jaz zvedela, da je umrl vaš soprog, veliki jugoslovanski rodoljub, eminentni državnik in najbližji vojni tovariš in sodelavec silno spoštovanega in ljubljene predsednika vaše slavne dežele, maršala Josipa Broza Tita – njegova ekscelenca Edvard Kardelj. V teh boleznih okoliščinah nama dovolite, gospa, da izraziva najino globoko sožalje in da z velikim spoštovanjem ohraniva svetli spomin na njegovo ekscelenco Edvarda Kardelja, velikega in zvestega prijatelja kamboškega ljudstva.«

Norodom Sihanuk v brzojavki soprogi Edvarda Kardelja

»Prispevek cenjenega tovariša Edvarda Kardelja v borbi za osvoboditev vaših narodov kot uglednega borca-antifašista, njegov teoretski prispevek k znanstveni misli in obogatitvi komunističnih idej, bosta ostala v zgodovini človeštva in v zgodovini Jugoslavije, posebno kot prispevek h krepitvi prijateljstva in solidarnosti med nevrščenimi državami.«

Agostinho Neto, Predsednik LR Angole

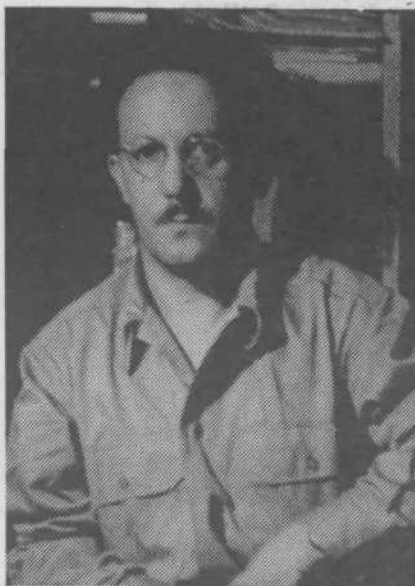
konstituiranju Komunistične partije Slovenije so takrat delegati Edvarda Kardelja izvolili v Centralni komite Komunistične partije Jugoslavije. Prav tako se je leto dni kasneje, 21. aprila 1938, udeležil tudi 1. konference KP Slovenije, ki je bila v Savinjski dolini in na kateri so člani slovenske partije organizacijsko utrdili svoje vrste. To je tudi čas, ko se je moral umakniti v ilegalo, ker ga je oblast, kot vidnega komunisto, kljub temu, da se je po vrnitvi iz Sovjetske zveze in Pariza legaliziral, vnovič začela preganjati. V tem času pa se je oblikoval tudi politbiro CK KP Jugoslavije, katerega član je postal tudi Edvard Kardelj in se je 15. marca 1939. leta udeležil seje začasnega vodstva, ki je bil v hiši Tomaža Godca v Bohinju. V tej usnjarski delavnici je bil tudi uradno konstituiran Centralni komite KP Jugoslavije; To hišo sedaj preurejujejo v muzej revolucionarnega gibanja v Jugoslaviji, ki pa bo ohranil tudi dogodke tedanjih dni ne samo v pisanih dokumentih, marveč tudi v pohištvu in orodju, s katerim si je tedanji usnjarski delavec izbral vsakdanji kos kruha.

V tem času se je v Evropi začelo premikati – bližala se je nevihta, II. svetovna vojna. Na posvetovanju vodilnega partijskega aktiva KPJ, ki je bil 9. in 10. junija 1939 v Tačnu pri Ljubljani, je imel Kardelj referat o politični situaciji in mednarodnem položaju, v katerem je že opozarjal na že bližajočo se mednarodno nevarnost. Bil je eden izmed ustvarjalcev in urednikov »Razglaš in tez CK KPJ« ob izbruhu II. svetovne vojne. Po marčnih demonstracijah v Beogradu so se začele mrzlične priprave na odpor – 6. maja je sodeloval na majskem posvetovanju CK KPJ v Zagrebu, na katerem je komite

sklenil, da se začno priprave za oboroženo vstajo. Mesec dni kasneje je na podlagi sklepov tega posvetovanja, 1. in 2. junija v Ljubljani na širši partijski konferenci Kardelj imel glavni referat, v katerem je spodbudil potek priprav za vstajo slovenskega naroda, 22. junija se je udeležil seje CK KP Slovenije, na kateri so ustanovili glavni štab narodnoosvobodilne vojske Slovenije, prav tako pa je bil tudi eden izmed pobudnikov, da so 16. julija na sestanku glavnega štaba narodnoosvobodilne vojske sklenili o priložitvi k celoviti borbi jugoslovanskih narodov proti okupatorjem in domačim izdajalcem. Ob koncu leta je Edvard Kardelj v glavnem štabu urejal glasilo Borbe, obenem pa je s člani vrhovnega štaba izoblikoval nadaljnjo strategijo narodnoosvobodilne vojske. Kot član organizacijskega sekretariata CK KPJ za neosvobojene kraje je prek Zagreba prišel v Ljubljano, kjer je s svojim delom v glavnem štabu NOV in partizanskih odredov Slovenije širil vstajo pri nas.

Bil je eden osrednjih organizatorjev ljudske oblasti in narodnoosvobodilnega gibanja tako v Sloveniji kot tudi na Hrvaškem, saj je v tistem času deloval izmenično pri glavnih štabih obeh republik.

V letu 1943 je bil eden glavnih pobudnikov in organizatorjev razprave v izvršnem odboru Osvobodilne fronte Slovenije za sprejetje zgodovinske Dolomitske in Puigledske izjave; izjemno važen pa je tudi njegov prispevek, ki ga je podal v svojem govoru na znanem Kočevskem zboru v času od 1. do 3. oktobra istega leta. Zavest komunisto in revolucionarja mu nista dovoljevala predaha. Takoj po Kočevskem zboru je odšel v Liko, kjer se je kmalu zatem odzval

pozivu Tita in se vrnil na delo v CK KP Jugoslavije in k Vrhovnemu štabu v Jajce. Sodeloval je v pripravah na drugo zasedanje AVNOJ, ki je bilo 29. novembra v Jajcu ter bil na njem izvoljen v predsedstvo AVNOJ ter za podpredsednika Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije. Neutrudno je sodeloval v družbenopolitični izgradnji in vodil dela pri oblikovanju temeljev nove države. Po obisku v Sloveniji in na Hrvaškem se je spomladi leta 1944 spet vrnil v Bosno in se priključil Vrhovnemu štabu in tovarišu Titu na osvobojenem ozemlju v Drvarju. Po

desantu na Drvar in VII. nemški ofenzivi je z večino članov Vrhovnega štaba in Nacionalnega komiteja prišel na Vis, od tam pa je večkrat odhajal v Slovenijo in na Hrvaško. Sodeloval je v pogajanjih s kraljevsko vlado in številnih drugih.

7. marca 1945. leta je bil izvoljen za podpredsednika začasne vlade Demokratične federativne Jugoslavije in za ministra za konstituantno. Na prvem kongresu Ljudske fronte Jugoslavije je sodeloval z referatom: »Značaj, politika in naloge Ljudske fronte Jugoslavije« in bil izvoljen za člana Zveznega odbora Ljudske fronte Jugoslavije. Tudi v Sloveniji, na prvem kongresu Osvobodilne fronte Slovenije v Ljubljani je imel Kardelj referat o nalogah Osvobodilne fronte. S svojim delom, ki se v veliki meri odraža v prvi ustavi nove Jugoslavije, je vseskozi soustvarjal in dograjeval novo ljudsko oblast in temelje nove zakonodaje.

V začetku leta 1946 je bil Edvard Kardelj izvoljen za podpredsednika vlade FLRJ, predsednika zvezne kontrolne komisije, predsednika Komiteja za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti. Pojasnjeval je nov sistem oblasti in podrobno razčlenjeval vrsto novih zakonov in odlokov s tega področja. Že v prvih povojnih letih je prispeval vrsto pomembnih razprav in referatov ter opozarjal na slabosti in pomanjkljivosti dotedanje gospodarske in politične izgradnje. Na zborovanju v Ljubljani je imel govor o začetnih rezultatih prvega petletnega plana, kasneje je na konferenci, kjer so obravnavali komunalne zadeve, podal referat »Naloge našega lokalnega gospodarjenja«, na V. kongresu KPJ pa referat »KPJ v boju za novo Jugoslavijo, za ljudsko oblast in socializem«.

Na tretjem kongresu Ljudske fronte Jugoslavije je bil izvoljen za člana predsedstva